פועל בכניסתו משלו · פי' בכניסתו לביתו מן המלאכה משלו בשעה שהיא שלו דהייט אחר יציאת הכוכבים לפי שחזרה לבית אינו צריך לעורך בעל הבית ולכך אין לו להתבטל בשביל החזרה שאינה ממלאכה בעה"ב וביציאתו למלאכה משל בעה"ב דזמן המלאכה הוא מהכון עד צאת הכוכבים ולא מעמוד השחר כדמשמע בפרק אמר להם הממונה (יומא דף כח: ופס) דתקן האיר כל המזרח ויצאו כל העם לשכור פועלים משמע שלא היו נכנסים למלאכה עד הכן וכן משמע בריש פסחים (דף ב: ופס ד"ה ר"מ) דקאמר התם דאסור לעשות מלאכה מהכן בערבי פסחים *ותמהי (ג) טפי מהכן אלא לפי שהוא זמן התחלת פועלים לעשות מלאכה ואע"ג דבעזרא כתיב גבי בנין בית המקדש שהיו עושין מעלות השחר התם משום כבוד בהמ"ק הוו מקדמי טפי אבל שאר פועלין לא היו יוצאין למלאכה אלא מהכן ואילך שהאליכה היא לעורך בעל הבית ואע"פ שמזכיר כניסה שהיא בסוף היום קודם יציאה שהיא בבקר כן דרך הגמרא כהאומר דאמר רב יהודה *לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב ובעושין פסין (עירובין דף כח:) אבל מעפס ועולה מעפס ויורד ואע"ג דשעת *הכנסת פועלים דריש פרק שור היתומים (ערכין דף כא: ופס ד"ה בשעת) הייטו שעת הכנסת פועלים למלאכה כדמוכח התם וכן בפ' כל הנשבעין (שבועות דף מח:) מכניס לו פועלים ומוציא לו פועלים התם לשון הכנסה והוצאה הוי אבל הכא נקט כניסה ויציאה דהייטו כניסה לביתו ויציאה מביתו ופי' זה משמע בב"ר ואפילו לשון הכנסה מפרש התם כניסה לביתו וכי איתא התם פרשת וילא ויבא יעקב מן הדרה בערב תניא תמן השוכר את הפועלים ופסק עמהם להכניס ולהעריב כו' אמר ר' מנא במקום שאין מנהג תנאי ב"ד הוא שתהא הוצאה משל בעה"ב והכנסה משל פועלים הוצאה משל בעה"ב מנין דכתיב (תהלים קד) תזרח השמש יאספון מכאן ואילך יצא אדם לפעלו הכנסה משל פועל מנין דכתיב (שם) ולעבודתו עדי ערב וכן פירש בקונטרס אלא שפירש בכניסתו משלו מוותר משלו אחיו הולך עד אחר צאת הכוכבים ומה שהזכיר ויתור אין נראה לר"י אחיו מוותר כלום ור"ח פירש בכניסתו למלאכה[1] נותן משלו לבעה"ב וממהר לצאת קודם הכן שהוא זמנו לצאת ויוצא מעלות השחר ולכך ביציאתו ממלאכתו משל בעה"ב שיוצא קודם צאת הכוכבים שיגיע לביתו עד צאת הכוכבים וזהו משל בעה"ב שהרי היו היה עד צאת הכוכבים כמו שמביא מן הפסוק וקמ"ל דיש לקים שאינו העולם מנהגם מדין הפסוק שמביא לקיים הא דאמר לעולם יכנס אדם בכי טוב ופי' שכומשמע בב"ר ואדרב' שם משמע כפי' קמא ועוד קשה לפירושו דמאי פריך ויאחז היכי נהגי הא דיש לקים לא אתא למימר שלריך לעשות כן אלא אתא לאשמועינן למה שיש פועלים מנהגם מפועל דאחרינא אמר

תורה אור

*פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעל הבית שנאמר תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב וליחזי היכי נהגי? בעיר חדשה, וניחזי מהיכא קא אתי? בנקוטאי איבעית אימא דאמר להו דאגריתו לי כפועל דאורייתא/ דרש רבי זירא ואמרי לה תני רב יוסף מאי דכתיב תשת חשך ויהי לילה זה *העולם הזה שדומה ללילה בו תרמוש כל חיתו יער תשת חשך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער אלו רשעים שבו שדומין לחיה שביער תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון תזרח השמש לצדיקים יאספון רשעים לגיהנם ואל מעונתם ירבצון *אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור לפי כבודו יצא אדם לפעלו = יצאו צדיקים לקבל שכרן ולעבודתו עדי ערב במי שהשלים עבודתו עדי ערב; ר' אלעזר בר' שמעון אשכח לההוא פרהגונא דקא תפיס גנבי אמר ליה היכי יכלת להו לאו כחיותא מתילי דכתיב בו תרמוש כל חיתו יער איבא דאמרי מהאי קרא קאמר ליה יארב במסתר כאריה *בסוכו דלמא שקלת צדיקי ושבקת רשיעי א"ל ומאי אעביד, הרמנא דמלכא הוא אמר (ל) תא אגמרך היכי תעביד: עול בארבע שעי לחנותא, כי חזית אינש דקא שתי חמרא וקא נקיט בסא בידיה וקא מנמנם שאול עילויה: אי צורבא מרבנן הוא וניים אקדומי קדים לגרסיה, אי פועל הוא קדים קא עביד עבידתיה ואי עבידתיה בליליא דדודי רדיה ואי לא, גנבא הוא ותפסיה אישתמע מילתא בי מלכא אמרו *קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונקא אתיוה לרבי אלעזר ברבי שמעון וקא תפיס גנבי ואזיל, שלח ליה ר' יהושע בן קרחה חומץ בן יין יעך מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה שלח ליה קוצים אני מבלה מן הכרם שלח ליה יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו, יומא חד פגע ביה ההוא גוברא, קרייה חומץ בן יין, אמר: מדחציף כולי האי שמע מינה רשיעא הוא, אמר להו: תפסוהו תפסוהו, לבתר דנח דעתיה אזל בתריה לפרוקיה ולא מצי, קרי עליה שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו, זקפוהו, קם תותי זקיפא וקא בכי, אמרו ליה רבי, *אל ירע בעיניך שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה ביום הכפורים, הניח ידו על בני מעיו אמר שישו בני מעי שישו, ומה ספיקות שלכם כך, ודאות שלכם על אחת כמה וכמה, מובטח אני בכם שאין רמה ותולעה שולטת בכם ואפי' הכי לא מייתבא דעתיה, אשקוהו סמא דשינתא ועיילוהו לביתא דשישא וקרעו לכריסיה הוו מפקו מינה דיקולי דיקולי דתרבא ומותבי בשמשא בתמוז ואב ולא מסרחי, כל תרבא נמי לא סריה? כל תרבא לא סריה שורייקי סומקי מסריה, הכא אף על גב דאיכא שורייקי סומקי לא מסריה, קרי אנפשיה אף בשרי ישכון לבטח ואף ר' ישמעאל ברבי יוסי מטא כי**

בכניסתו · לעיר: משלו · לריך לוותר משלו אלא בעל הבית ולהחשיך אלא: וביציאתו · למלאכתו בבקר: משל בעל הבית · אינו לריך להקדים אלא עם הכן המתה: יאספון · החיות דלעיל מיכה כתיב "עמדו ויכל לילה בו תרמוס כל חיתו יער, תזרח השמש וגו'" וסמיך ליה יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב עד שתחשך: וליחזי היכי נהגי · בעיר והכל כמנהג המדינה ודריש לקים מאי היא: בנקוטאי · שנתלקטו ממקומות הרבה ויש מקום שמקדימין ויש מקום שמחשכין ולילה למימר אלא לדקוריתא: אלו רשעים שבו · שמניחין להן יכולת להלך בריעם ואין נפרעין מהם: תזרח השמש · לעולם הבא: ואל מעונתם ירבצון · הצדיקים: עדי ערב · עד יום מותו: פרהגונא · ממונה של מלך: תפיס גנבי · בודק אחריהן ותופסן: היכי יכלת להו · להבין מחבלותם: לאו כחיותא מתילי · וכי לא כחיות נמשלו שמתחבלות כיוס במסתריהם: דלמא · הני דשקלת לדיקי מינהו: הרמנא דמלכא הוא · מלות המלך היא: בארבע שעי · שהיא שעת סעודה והכל נכנסין בחנויות וסועדין: אקדומי אקדיש לגרסיה · הסכים בעוד לילה ולכך הוא מנמנם: ואי פועל הוא · שכיר יום: ואי עבידתיה בליליא · לומן שמלאכתו בלילה: דדודי רדיה · תרגום (שמות לא) וירקעו את פחי ורדידו מותם מוטי נחושת ובדיל לעשות מחטין ותומטיו בלילה לפי שמשכו בבלי לומטיו בנקבים דקים זה דק מזה ואין קולו נשמע בלילה ואפילו לא נשמע קול פעיים בביתו בלילה אין לך לתופסו על כך דלמא דדודי רדיה: גנבא הוא · ולכך הוא ישן שניעור בלילה לחרוב שובכי דרכים או לחפור בתים: קריינא דאיגרתא · משל הוא: פרוונקא · שליח: חומץ בן יין · רשע בן רשע: יבא בעל הכרם · הקב"ה כי כרם ה' לבאות בית ישראל: וילבה · ויטול את קוציו של כרם: קרי עליה · על הכתוב: זקפוהו · תלאוהו: קם · רבי אלעזר: תותי זקיפא · תחת העץ: על נערה מאורסה · שהיא בספקולה וכל הנסקלין נתלין: ודאית שלכם · מקום שיש עמם כדבר כגון הקב"ה דעיימי בהמותא: דיקולי דתרבא · סלים מלאין שומן לפי שבעבל בשר היה מאד: לשמשא · לנסות אם יסריח וירוס תולעים: כל תרבא לא מסרחי · אל"כ יש בשר עמו: שורייקי סומקי · גווניס אדומים והן מין הבשר: כי

[ותמהי מקום טפי כנ"ל]

נוסח

בגיר על הפסוק "תשת חשך וגו' ויהי" לצדיקים ולרשעים בעזר"ל ובעזר"ה

[פסחים כ: מגילה יב: ע"ז ג:]

[שבת קנב:]

[עי' תוס' סוסס ת: ד"ה מי שנתחייב ותוס' סנהדרין לג: ד"ה מיום שחרב ותוס' כתובות ל: ד"ה דין כו']

[עי' תוס' ד"ה מי שנתחייב ותוס' סנהדרין לג: ד"ה מיום שחרב ותוס' כתובות ל: ד"ה דין כו']

[ע"ז ד: ד"ה מי שנתחייב ותוס' סנהדרין לג: ד"ה מיום שחרב ותוס' כתובות ל: ד"ה דין כו']

[ב"ר פ'